

Základy speciální pedagogiky

Logopedie

vymezení oboru, postavení v systému věd, logoped, klinický logoped, logopedický asistent, komunikace,

narušená komunikační schopnost – vymezení, etiologie, klasifikace, charakteristika jednotlivých poruch

Logopedie

■ Mladý vědní i studijní obor, formoval se v 1. pol. 20. stol., neustále se rozvíjí a mění.

■ Logos – slovo + paidea – výchova (výchova řeči).

■ „Vědní obor interdisciplinárního charakteru, jehož předmětem jsou zákonitosti **vzniku, eliminování a prevence NKS.**“

■ **Předmětem zájmu: NKS u osob všech věkových kategorií!!!**

Logopedie – postavení v systému věd

■ v ČR tradičně součástí SP.

■ těsný vztah k **obecné pedagogice a ostatním oborům SP.**

■ zabývá se patologickou stránkou komunikačního procesu → to určuje její vztah k ostatním oborům:

■ **obory medicíny,**

■ **obory psychologie,**

■ **jazykovědné obory...**

Logoped, klinický logoped, logopedický asistent

Logoped

■ Absolvent akreditovaného magisterského programu SP, SZZ z logopedie a surdopedie.

Klinický logoped

■ působí v rezortu zdravotnictví.

■ Absolvent akreditovaného magisterského programu SP, SZZ z logopedie a surdopedie + absolvování specializačního vzdělávání v oboru klinická logopedie.

Logopedický asistent

■ Absolvent bakalářského programu SP na PedF se SZZ z logopedie (do roku 1993 absolventi logo.kurzu).

■ pracuje pod vedením logopeda!!!

Organizace logopedické intervence v ČR

■ V kompetenci 3 rezortů:

■ **Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy,**

■ **Ministerstva zdravotnictví,**

■ **Ministerstva práce a sociálních věcí.**

■ Logopedi působí i v **nestátním sektoru** → po roce 1989 *soukromé, nadační, charitativní organizace, které se zabývají poskytováním služeb osobám se speciálními potřebami.

Rezort MŠMT ČR

■ Běžná MŠ, ZŠ – **integrace !!!** (individuální, skupinová).

■ Logopedické **třídy** při MŠ.

■ Logopedické **třídy** při ZŠ.

■ **Speciální třídy** při ZŠ pro žáky s poruchami učení.

■ **MŠ logopedická.**

■ **ZŠ logopedická** (denní, internátní, hodiny individuální logo.péče).

■ MŠ, ZŠ pro SP,

■ MŠ speciální, ZŠ praktická, ZŠ speciální,

■ MŠ, ZŠ pro TP,

■ SPC, PPP.

Komunikace

■ lat. Communicatio = sdělování.

■ „*Obecně lidská schopnost užívat výrazové prostředky k vytváření, udržování a pěstování mezilidských vztahů.*“

■ **Cíl** komunikativního chování:

■ vzájemné **dorozumívání a sdělování** informací,

■ **udržování a pěstování** mezilidských vztahů.

■ **Řeč** – specificky lidská schopnost.

■ Slouží ke sdělování pocitů, přání, myšlenek.

■ *Není člověku vrozená*, na svět si přinášíme dispozice, které se rozvíjí až při verbálním styku s mluvčím okolím.

Komunikace

■ **Verbální komunikace**

■ všechny komunikační procesy, které se vykonávají za pomoci **hlasité či psané řeči**.

■ **Nonverbální, neverbální komunikace**

■ veškeré dorozumívací prostředky **neslovní podstaty**.

■ Může doprovázet mluvenou řeč, ale také tvořit samostatné jazykové jednotky (např. piktogramy).

■ **Řeč očí, výrazy obličeje, gesta, doteky, pohyby, přiblížení/oddálení, fyzické postoje, úprava zevnějšku a životního prostředí.**

Narušená komunikační schopnost

Lechta (1990, s. 19) říká, že:

„Komunikační schopnost jednotlivce je narušena tehdy, pokud některá z rovin (či několik rovin současně) jeho jazykových projevů působí interferenčně vzhledem k jeho komunikačnímu záměru.“

Může jít o:

- foneticko-fonologickou,
- morfológicko-syntaktickou,
- lexikálně-sémantickou,
- pragmatickou rovinu.

NKS – etiologie

- Etiologie (příčiny vzniku) je různá.

■ **Z hlediska časového** rozlišujeme příčiny:

- pre-
- peri-,
- postanální.

■ **Z hlediska lokalizačního** nejčastější příčiny:

- genové mutace, chromozomové aberace,
- orgánová poškození receptorů,
- poškození centrální části,
- poškození efektorů,
- působení nevhodného, nepodnětného, nestimulujícího prostředí (např. příčina OVŘ dítěte)...

NKS – klasifikace dle symptomů

- vývojová nemluvnost
- získaná orgánová nemluvnost
- získaná neurotická nemluvnost
- poruchy zvuku řeči
- poruchy plynulosti a tempa řeči
- poruchy artikulace
- poruchy grafické podoby řeči
- symptomatické poruchy řeči
- poruchy hlasu
- kombinované vady a poruchy řeči

1. vývojová nemluvnost

OVŘ

- „Nemluví-li dítě ve 3 letech nebo mluví méně než ostatní děti v tomto věku – OVŘ.“
- **Nejčastější příčiny:**
- prostředí, dědičnost, nadužívání masmédií...

Vývojová dysfázie

■ „NKS, ke kterému dochází poškozením raně se vyvíjející CNS a jež se může projevovat neschopností nebo sníženou schopností verbálně komunikovat, i když jsou podmínky pro vytvoření této schopnosti přiměřené.“

■ Postihuje výslovnost, gramatickou strukturu, slovní zásobu, deficity v oblasti JM, Gfm., paměti a pozornosti, porucha kresby, přidružení SPU...

2. získaná orgánová nemluvnost (afázie)

■ Řeč byla vyvinuta, ale na základě poškození dominantní hemisféry mozku došlo ke ztrátě již nabyté schopnosti komunikovat.

■ Složitá systémová porucha → narušení nejen komunikačních schopností, ale celé psychické, emocionální, volní sféry postiženého člověka.

■ Příčiny:

■ CMP, úrazy a poranění mozku, nádory, encefalitida, degenerativní onemocnění CNS, intoxikace mozku.

3. získaná neurotická nemluvnost (mutismus)

■ „NKS, kdy dochází ke ztrátě artikulované řeči.“

■ Narušení: psychogenně podmíněné, na podkladě silného psychického traumatu.

■ Elektivní mutismus

■ absence řeči v konkrétní situaci, prostředí, v kontaktu s určitými osobami.

4. poruchy zvuku řeči (huhňavost, palatolalia)

Huhňavost (rinolalie)

■ „NKS, která postihuje zvuk řeči i artikulaci.“

■ **hypernazalita** – huhňavost otevřená, patologicky zvýšená nosovost,

■ **hyponazalita** – huhňavost zavřená, patologicky snížená nosovost (mnň = bdd’),

■ **smíšená forma.**

Palatolalia

■ NKS, jejíž příčinou jsou orofaciální rozštěpy.“

■ porucha rezonance, artikulace, srozumitelnosti řeči.

Orofaciální rozštěpy

5. poruchy plynulosti a tempa řeči (kuktavost, breptavost)

Kuktavost

■ „*Syndrom komplexního narušení koordinace orgánů participujících na mluvení, který se nejnápadněji projevuje charakteristickým nedobrovolným (tonickým, klonickým) přerušováním procesu mluvení.*“

■ dosud se nepodařilo odhalit příčiny vzniku...

Breptavost

■ „*NKS charakteristické tím, že si ho daná osoba neuvědomuje, má malý rozsah pozornosti, narušena je percepce, artikulace a formování výpovědi.*“

■ Dezorganizace myšlení, bezobsažná řeč, rychlé tempo řeči, opakování hlásek, chybná artikulace, nepravidelné tempo řeči, prodlužování hlásek, monotónní řeč.

6. poruchy artikulace (dyslalie, dysartrie)

Dyslalie

■ „*Neschopnost používat jednotlivé hlásky anebo skupiny hlásek v komunikačním procesu podle příslušných jazykových norem.*“

■ Děti s dyslalií tvoří až 2/3 dětí přijatých do logopedické péče.

■ nejčastěji chybná výslovnost sykavek a hlásky r.

Dysartrie

■ „*Porucha motorické realizace řeči na základě organického poškození CNS.*“

■ **vývojová** – nejčastěji spojena s DMO.

■ **získaná** – cévní mozkové příhody, úrazy, onkologická onemocnění, roztroušená skleróza.

■ na 2000 novorozenců 1 DMO.

7. poruchy grafické podoby řeči

■ Dyslexie, dysgrafie, dysortografie...

8. symptomatické poruchy řeči

■ „*NKS provázející jiné, dominantní postižení, nemoc, poruchu.*“

■ Nejčastější symptomatické poruchy řeči:

■ NKS u dětí s DMO,

■ NKS u dětí MR,

■ NKS u dětí se ZP.

9. poruchy hlasu

■ „*Vznikají na základě přechodných nebo trvalých změn a v důsledku patofyziologické činnosti dýchacích, fonačních, rezonančních a artikulačních orgánů.*“

■ **Dysfonie** = funkční poruchy mluveného hlasu.

■ **Dysodie** = poruchy zpěvního hlasu.

■ **hlasová hygiena:**

■ **otužování**, upevňování nervového systému, **správná životospráva** – dostatek spánku, strava, pitný režim, aktivní odpočinek – zdravý celkový způsob života,

■ **hlasová školení a cvičení**,

■ **hlasový odpočinek**.